

Rosa berättar om sin skolväg och torpen under Råbäck

När jag började i Eriksbergs skola år 1935 fanns flera av torpen under Råbäcks Bruk ännu kvar. På vår skolväg gick vi förbi sju stycken torpställen från Marieberg till Eriksbergs skola.

Torpet som låg på andra sidan vägen mitt emot det större huset Marieberg, men som nu är borta sedan 1946. Det brukades av Matilda och Johan Almqvist. Torpet intill "Almqvist" kallades "Stinas" där bodde Maria och Karl-Otto Väster.. Dessa båda hus ägdes av Almqvist och Väster, men såldes vid deras bortgång av barnen till Råbäcks gård, torpen stod på Råbäcks mark.

Matilda och Johan Almqvist

På skolvägen mötte vi stenkörare, torparna Nils Petterson, Karl Nilsson, Gustaf Karlsson och Albin Sjödell. Sjödell hade ett torp vid Västerplana socken som hette Stenstugan. På vintern togs is upp vid Råbäcks hamn, då mötte vi samma torpare fast då med slädar och is som last.

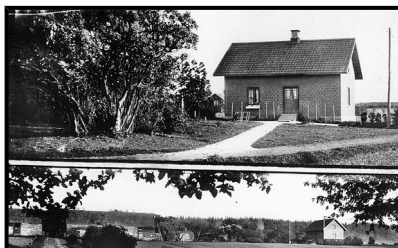
Något som vi också hörde och såg på vår skolväg, var när Göransson präglade tröska, vi hörde hur det bankade och slog på logen. Han tröskade säd till hönsen. Det vi också såg var när Karl Nilsson sådde säd för hand. Karl hade liksom en korg som var rund som hängde i en rem om halsen med säd i. Han slängde säden med höger hand åt vänster och med vänster hand åt höger. Vad korgen kallades vet jag inte? Är ryktet sant så var Karl Nilsson ättling av Magnus Gabriel de la Gardie.

Torpet Ramsnäs arrenderades av Sara och Johan Durk

På bilden till vänster är familjen Sara och Johan Durk, med sonen Fritiof med sin hustru till vänster

Kuragebacken mitt emot Ramsnäs arrenderades av Matilda och Karl Göransson. Utlyckan

och Mellströmstorp av Augusta och Karl Nilsson.

Bilden till vänster Mellströmstorp och till höger Utlyckan

Örnsberg och Bergsbo eller Bostället av Ada och Gustaf Karlsson.

Alla hade kor, allt från 2 stycken upp till 5-6 beroende på torpets storlek. De hade också gris, höns och en katt. Karl Nilsson, Nils Pettersson och Gustaf Karlsson hade häst. De hade som extra inkomst stenkörning från stenbrotten i Sätaskogen till Stenhuggeriet vid Råbäck hamn.

Sista söndagen i maj var det tradition att torpens kor skulle ut på grönbeta. Det var bortåt 25 stycken kor, som fick samsas i en hage, en ganska stor inhägnad med både skog och äng. Vatten fanns i diken i området. Korna leddes ut på morgonen och hämtades hem på kvällen. Mjölken såldes till privatpersoner men också till mejeriet i Råbäck.

När en ko, som de sa på den tiden, "ville bort" blev det besök hos en tjur på Hulegården i Medelplana. Kalvar föddes upp till nya kort eller såldes till slakt.

Hemkärnat smör och ägg såldes till affärerna. Hönor lades på ägg och ruvade fram kycklingar. Nässlor plockades och torkades i knippen till foder åt hönsen vintertid. Om sommaren gick hönsen fritt ute om dagarna.

Almqvist slaktade grisar, efter honom tog Arvid Johansson över slakten. Grisens fläsk saltades ner i träkar, skinkor, röktes, det gjordes grynkorv, leverkorv och syltor. Av blodet gjordes palt, blodpudding och paltbröd.

Almqvist ägde ett tröskverk, som han åkte omkring och tröskade med åt de andra torparna. Säden kördes till Sågerstads kvarn för malning. Potatis, rotfrukter och grönsaker odlades, småpotatis kokades till grismat. Det gjordes också potatismjöl.

Sågerstads kvarn

Äpplen skars i klyftor och sötbär torkades i järnspisugnen till fruktsoppa som kokades med sagogryn. Det bakades också bärpannkaka.

I jordkällaren förvarades mat och rotfrukter. En grav grävdes till förvaring av potatis och rovor. Den täcktes väl med grannis, så inget blev förstört av köld om vintern.

Hästen var en tillgång, den fick utföra många dragsysslor vid plöjning, harvning och gödsling och när klöver och säd skulle köras in.

Mycket gjordes för hand som vedsågning och vedhuggning. Något som var vanligt var att köpa skog på rot och själv avverka. Det eldades i järnspis och öppen spis med ved. Att det brann soteld var inget ovanligt att få se, gnistor flög högt över skorstenen. När rökgången blev tät av sot och det blev besvärligt att få eld i spisarna, stoppades tidningar i rökgången och tändes på så sotet brann upp.

Det mjölkades för hand och såddes säd, det slogs med lie. Det bands kvastar av björkris som användes att sopa med i stall och ladugård. När det savade om vården gjordes vispar av björkris.

När Almqvist sågat ner träd till ved så la han dynamit under stubben och sprängde den i småbitar, så blev allting tillvarataget.

En källa fanns vid varje torp. Allt vatten bars in i hinkar till djur och hushåll. När sommaren var torr sjönk vattnet i källan, då hade man en lång stav med krok, där hinken hängdes på och vatten vägdes upp. Ett ok av trä användes för att lättare kunna bära.

De större torpen kunde försörja en familj medan de mindre var för små så mannen arbetade i sten- och kalkindustrin.

Arrendeavgiften för torpen skulle betalas med dagsverken på gården. Hur det var på 30-talet och senare vet jag ej, men tidigare var en dräng gemensamt anställd av torparna. Han fick bo olika tider hos var och en och göra dagsverken på Råbäcks gård. Han kallades "Lötadräng".

Örnsberg var det torp som brukades längst ända till slutet på 40-talet. Efter Ada och Gustaf Karlsson kom Ester och Gustaf Samuelsson och Astrid och Josef Johansson. Det har berättats för mig att torpare, som hade hund fick 25 kr från Råbäcks gård om de avlivade hunden, varför?

Det har också berättats att en torpare ibland hade ärende till Lidköping. Då köpte han även en flaska på systembolaget. Hans fru var en skarp kvinna, när maken hem från bjöd hon in alla karlar som gick förbi. På så sätt fick inte maken för mycket av det goda, utan det blev uppdelat på fler. Kanske hade de förbipasserande fått nys om stadsbesöket.

Det var också vanligt att man hjälpte varandra när så behövdes och man lånade redskap av varandra.

Sara Durk och Matilda Göransson lånade brödkakor av varandra. Vid ett tillfälle hade en av dem lånat en kaka då och då, så hon fick baka ett stort bak för att kunna betala tillbaka.

Från min barn- och ungdomstid minns jag dessa människor. När jag kom in ibland i torpstugorna med något ärende kände man sig alltid välkommen och denna förnöjsamhet som utstrålades hos dem. De hade sin gudstro, några tillhörde pingstvännerna, några tillhörde missionsförbundet och andra svenska kyrkan.

Vad skulle denna generation av arbetsamma människor sagt om de vetat att idag kan bönderna leva på trädan, inte göra ett handtag och ändå leva gott med EU-bidrag. De som tvingats slå dikesrenar och SJ: banvallar för att få mat åt djuren.

Nu är torpen uthyrda sommarstugor och har varit så bortåt 45-år. Tiden förändras och vi med den.

Nedtecknat av Rosa Sjöstedt Sjöström, Råbäcks hamn. 1 aug 2001